

**LIBERTATEA ECONOMICĂ – CONDIȚIE PRIMORDIALĂ DE
SATISFACERE A NEVOILOR UMANE**

Svetlana GOROBIEVSCHI, dr., conf. univ., ULM

Abstract: *In this article the author defines the concept of economic freedom, describes its components and assessing at global and national level. Perform the comparability of economic freedom in Moldova with the UE countries. How Economic Freedom Index shows the value of Moldova during the period (1001-2008) to its highest value recorded in 2003, 60.0 points, and over the years its value dropped to 58.4 points, which confirms the reduction of economic freedom.*

Referring to the quality of justice in the country confirms that the country skipped the requirements of the European Convention on Human Rights and European Court practice. Currently, Moldova occupies first place among the Council of Europe countries by number of complaints lodged with the CEDO, compared to 10 thousand inhabitants. The author concludes that economic freedom of citizens reflects weak possibilities of human society to achieve his needs are differentiated from one country to another and that creates an entrepreneurial environment

Key Words: *human needs, life quality, economic freedom, components of economic freedom, indicator for assessing quality of life.*

Marele filozof antic Aristotel în opera sa „Politica“ scria: „Adevărata fericire a vieții unui om stă în libera dezvoltare a talentelor sale“, ceea ce se potrivește cu cuvintele lui Goethe din Wilhelm Meister: „Cine e născut cu un talent, pentru un talent, își găsește în aceasta cea mai frumoasă existență“.

Libertatea economică este condiția esențială a dezvoltării, fapt demonstrat de economiștii clasici și neoclasici (A.Smith, J.-B.Say, Mises, F.A.Hayek, M.Friedman, J.North etc.) și acceptat de comuniștii chinezi. În opinia majoritară formată, există libertate economică deplină atunci când cetățenii unei țări sunt liberi să muncească, să producă, să consume și să investească după bunul plac. Această libertate este lipsită de orice constrângere din partea statului, al cărui rol este cel de protector.

O ilustrare a ideii generale de până acum ne este oferită de Indicele libertății economice – performanța economică este cu atât mai bună cu cât nivelul intervenției statului este mai scăzut și cu cât setul de politici sănătoase este practicat pe perioade mai lungi de timp. Indicele reprezintă o încercare de măsurare a libertății economice în lume.

Gradul de libertate economică este definit prin următoarele componente: *libertatea afacerilor; libertatea comerțului; libertatea fiscală; libertatea monetară; libertatea investițională; libertatea financiară; libertatea pieței muncii; garantarea deplină a dreptului de proprietate; gradul de corupție; gradul de intervenție a statului în libertățile omului.*

Fiecare din cele zece criterii este evaluat în baza mai multor indicatori macroeconomici publicați de diferite organisme internaționale și institute independente, iar apoi rezultatul este

prezentat printr-o „notă“ cuprinsă între 0 (represiune maximă) și 100 (libertate maximă). Indicele libertății economice este media aritmetică simplă a celor zece „note“ astfel obținute. Punctele tari ale acestui indice sunt: identifică în mod corect libertatea economică drept variabilă fundamentală de care depinde dezvoltarea economică, dar mai ales că libertatea economică ține de posibilitatea nestânjenită a proprietarilor de resurse de a le utiliza conform planurilor proprii atâta timp, cât nu afectează violent sau constrângător pe alți proprietari de resurse.

Țările cu cea mai mare libertate economică de pe mapamond sunt Hong Kong, Singapore, Australia, SUA, Noua Zeelandă, Marea Britanie și Irlanda. Pe continentul european, în afara Marii Britanii și Irlandei, se mai enumeră printre economiile libere Estonia, Danemarca, Olanda, Finlanda, Belgia, Germania, Suedia (tab. 1).

Este lesne de observat că între libertatea economică și prosperitatea unei țări există o legătură directă. Raportul Heritage Foundation și „Wall Street Journal“ dovedește că sărăcia nu este o fatalitate, că bogăția nu ține de miracol și nu e rezervată doar unor privilegiați.

Astfel, fostele colonii subdezvoltate ajung să depășească fostele metropole, iar ritmul de creștere a veniturilor este, în prezent, mult mai rapid decât în trecut. În timp ce Statele Unite și Marea Britanie au avut nevoie de o jumătate din secolul XIX pentru a trece de la un venit de 2.000 dolari la unul de 4.000 lunar, țări din zone diferite precum Bulgaria, Iordania, Portugalia, Puerto Rico sau Taiwan au obținut același rezultat în mai puțin de două decenii, spre sfârșitul secolului XX. Dacă libertatea economică se va extinde, este posibil ca secolul XXI să condiționeze reducerea disparităților dintre țări, prin ridicarea generalizată a nivelului de trai.

Libertatea economică este strâns corelată cu venitul mediu pe locuitor, venitul celor 10% a celor mai săraci cetățeni dintr-o țară, speranța de viață, educația, mortalitatea infantilă, accesul la resursele de apă și corupția.

Indivizii care trăiesc în cele mai libere economii se bucură de un venit mediu anual de circa *24 de mii de dolari*, în timp ce acei care trăiesc în țări plasate la coada clasamentului obțin un venit mediu anual de sub *trei mii de dolari*.

În ceea ce privește veniturile celor 10% din cei mai săraci cetățeni, în țările plasate în grupa celei mai mari libertăți economice acestea sunt de circa *șapte mii de euro* anual.

În grupa țărilor cu cea mai mică libertate economică, veniturile medii anuale ale celei mai sărace categorii de populație sunt de *728 de dolari*. Este vorba despre cetățenii unor țări cum sunt Coreea de Nord, Cuba, Libia.

Desigur, acest lucru nu înseamnă neapărat că în toate țările mai libere din punct de vedere economic se trăiește mai bine decât la noi, ci doar că perspectivele lor de dezvoltare sunt mai bune. Cu alte cuvinte, liberalizarea economiei nu conduce la o creștere instantanee a nivelului de trai, fiindcă efectele sale se manifestă în timp. Dar cu cât acest proces începe mai târziu, cu atât recuperarea decalajelor durează mai mult.

Unele țări bogate au în prezent o libertate economică mai redusă, ceea ce face iluzia

periculoasă ca restrângerea libertății economice nu are consecințe nedorite. Realitatea este însă că ele înregistrează o creștere economică mai redusă, ceea ce face să fie ajunse din urmă de țările mai libere din punct de vedere economic.

În primul grup „*libertate maximă economică*”, au intrat statele care au marcat peste 80 de puncte. În anul 2010 ca și în anul 2009 componența grupului este format din aceleași șapte țări: Hong Kong, Singapore, Australia, Irlanda, Noua Zeelandă, Statele Unite și Canada. În categoria topul *primelor 10 state după libertatea economică (2009)* sunt grupate țările (tab. 1):

Tabelul 1. Dinamica Indicelui libertății economice a primelor 10 țări din lume (2003-2009)

Anii, poziția	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong	Hong Kong
2	Singapore	Singapore	Singapore	Singapore	Singapore	Singapore	Singapore
3	Irlanada	Irlanada	Irlanada	Irlanada	Australia	Australia	Australia
4	Luxemburg	Luxemburg	Luxemburg	Luxemburg	Irlanda	Irlanda	Irlanda
5	Islanda	Islanda	Islanda	Islanda	Noua Zeelandă	Noua Zeelandă	Noua Zeelandă
6	Regatul Unit	Regatul Unit	Regatul Unit	Regatul Unit	Statele Unite	Statele Unite	Statele Unite
7	Estonia	Estonia	Estonia	Estonia	Canada	Canada	Canada
8	Danemarca	Danemarca	Danemarca	Danemarca	Danemarca	Danemarca	Danemarca
9	Noua Zeelandă	Noua Zeelandă	Noua Zeelandă	Noua Zeelandă	Elveția	Elveția	Elveția

10	Statele Unite	Statele Unite	Statele Unite	Statele Unite	Regatul Unit	Regatul Unit	Regatul Unit
----	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	--------------	--------------

Sursa: *Index of Economic Freedom, of the World: 2009, 2008, 2007 Annual Report.*

În categoria țărilor „*cu libertate economică evidențiată*” au fost incluse 23 de țări, care au obținut 70-80 de puncte. Printre acestea sunt: Estonia (locul 13 în lume), Regatul Unit (10), Olanda (12), Finlanda (17), Japonia (19), Germania (25), Spania (29).

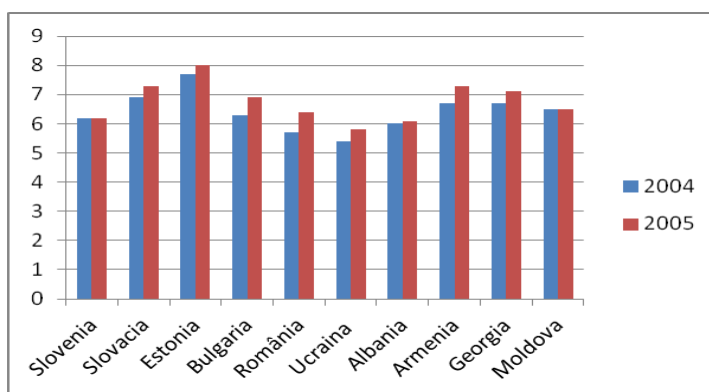
Cu toate acestea, marea majoritate a țărilor din rating-Index of Economic Freedom 2009

au ocupat locul său tradițional, poziția sa de mijloc. Aceste state au obținut categoria definită ca „*libertate moderată*”, în care au fost incluse 53 de țări ale lumii, cu 60-70 de puncte acumulate în total și categoria „*cel mai mare grad de nelibertate*”, în care au fost incluse 67 de țări ale lumii cu 50-60 de puncte acumulate în total. În grupul țărilor „*cu libertate moderată*” au fost incluse republicile post-sovietice: Lituania (locul 30), Armenia (31), Georgia (32), Letonia (45), Kârgâzstan (74) și Kazahstan (83). Ele sunt o companie, de exemplu, Taiwan (35 locuri), Coreea de Sud (40), Israel (42), Kuweit (50), Portugalia (53), Arabia Saudită (59), Franța (64), Turcia (75), Grecia (81), Polonia (82) și altele.

Republica Moldova a ocupat locul 125 din 183 de țări ale lumii în clasamentul libertăților economice 2010 „Index of Economic Freedom”, efectuat de „Heritage Foundation” și „The Wall Street Journal” (în anul 2008 – locul 120) și a acumulat în total 53,7 puncte, cu 1,2 puncte mai puțin decât în anul 2009. Astfel, Republica Moldova după valoarea indecelui libertății economice s-a plasat în grupul doi la nivel mondial, „*cu libertate moderată*” (tab. 2).

Conform Heritage Foundation, se menționează o diminuare a punctelor la cinci din zece componente ale libertății economice evaluate în republică. Raitingul Republicii Moldova este puțin mai mare decât Indicele mediu global în comerț, în libertatea antreprenoriatului și fiscală. În ultimii trei ani țara a obținut în aceste domenii o creștere economică stabilă de 5%.

Republica Moldova ocupă locul 78 dintr-o listă de 141 de state în topul libertății economice, alcătuit de Institutul de Cercetări Cato și denumit Economic Freedom of the World 2008. Față de precedentul rating din 2007, Moldova a avansat cu trei locuri.

Anii	Slovenia	Slovacia	Estonia	Bulgaria	România	Ucraina	Albania	Armenia	Georgia	Moldova
2005	6,2	7,3	8	6,9	6,4	5,8	6,1	7,3	7,1	6,5

2004	6,2	6,9	7,7	6,3	5,7	5,4	6	6,7	6,7	6,5
------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	---	-----	-----	-----

Figura 1. Indicele Libertății economice al R.Moldova în comparație cu alte țări europene

Indicele libertății economice (ILE) pentru anul 2008 s-a calculat la 183 țări, Republica Moldova plasându-se pe locul 120 cu un scor al libertății economice de 59,2 puncte, iar în anul 2009 Republica Moldova s-a plasat pe locul 125, indicele libertății economice fiind de 58,4 puncte sau în descreștere față de anul precedent cu 0,8 puncte. Aceasta carență s-a datorat reînnoirii și perfecționării metodologiei de calcul a libertății economice.

Să analizăm poziția libertății economice a R.Moldova privind componentele ei (tab. 2). În Republica Moldova există o careva ameliorare, dar conform Indicelui de Libertate a Fundației Heritage, la majoritatea capitolelor de libertate rămânem în 1 Human Development Indicators 2007/2008. Moldova este pe locul 89 în anul 2008, în scădere cu 11 poziții din anul 2000. Ca punctaj am scăzut doar cu 1-2 puncte, dar celelalte state au evoluat mai bine determinând poziționarea noastră în punctajul final. După cum se observă din figura 2, se atestază o stagnare în majoritatea domeniilor cercetate. Datorită schimbărilor fiscale radicale efectuate în anul 2008, doar fiscalitatea a putut majora punctajul evoluției Republicii Moldova.

Libertatea muncii - 66,6%. Codul muncii al R.Moldova, în special, articolele 5 și 6, prevăd neîngrădirea dreptului la muncă și libertatea cetățenilor în selectarea muncii. Legislația muncii reglementează relațiile de muncă ale salariaților angajați la întreprinderile, instituțiile și organizațiile de pe teritoriul R.Moldova, indiferent de tipul de proprietate și forma de gospodărire, inclusiv relațiile de muncă din gospodăriile țărănești. Din anul 1995 R.Moldova este membru al Organizației Internaționale a Muncii, care actualmente întrunește peste 200 de țări. Ea a ratificat cerințele convențiilor internaționale a drepturilor la muncă, care sunt un model pentru reglementarea relațiilor de muncă pentru toate țările referitor la angajați și angajatori, inclusiv pentru R.Moldova, punctând restricții privind numărul de ore săptămânale de muncă.

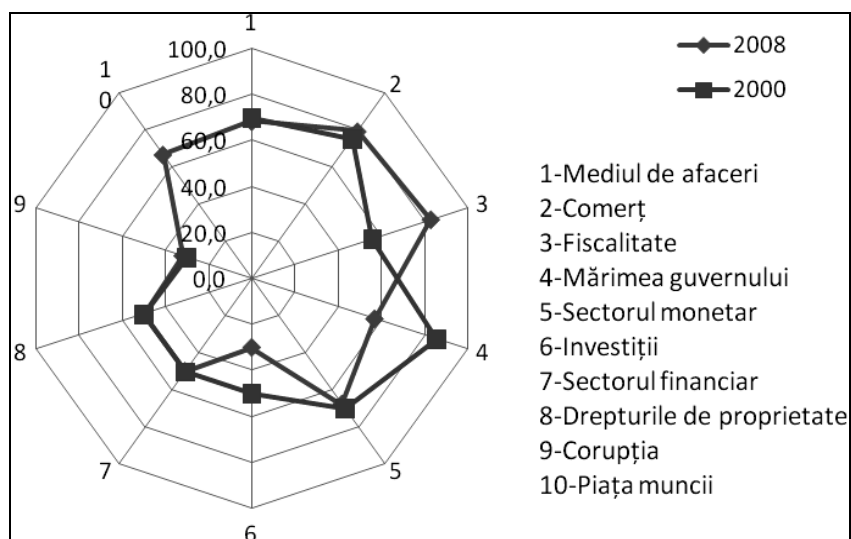

Figura 2. Evaluarea Libertății economice în Moldova, 2000-2008

Tabelul 2. Dinamica libertății economice în R.Moldova pe componente (2001-2008)

Componentele libertății economice, puncte	Perioada de studiu							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008

1. Libertatea muncii	-	-	-	64,8	63,4	64,4	60,6	45,1
2. Absența corupției	26	31	21	24	23	29	32	28
3. Dreptul de proprietate	50	50	50	50	50	50	50	40
4. Libertatea financiară	50	50	50	50	50	50	50	50
5. Libertatea investițională	50	50	30	30	30	30	30	30
6. Libertatea monetară	54,7	63,4	71,3	70	68,4	68	67,6	67,6
7. Intervenția guvernamentală	76,5	78,6	74,2	74,2	66,1	62,8	56,9	51,3
8. Libertatea fiscală	78,2	81,3	81,5	84,5	81,9	85,6	83,0	85,3
9. Libertatea comerțului	76	80,4	80,4	77,2	79,4	79,4	79,2	81,6
10. Libertatea afacerilor	55	55	55	55	67,4	68,1	69,3	70,1
Indicele liberății economice	54,9	57,4	60,0	57,1	57,0	58,3	59,2	58,4

Sursa: *Index of Economic Freedom, Heritage Foundation, 2009 și calculele autorului.*

Absența corupției - 28%. Republica Moldova este situată pe locul 112 din 180 de țări

incluse în clasamentul unui sondaj cu privire la Indicele Perceperii Corupției (IPC) pentru anul 2008, efectuat de Organizația Transparency International (TI). Datele făcute publice de TI privind nivelul perceperii corupției în diferite state ale lumii denotă că IPC pentru Republica Moldova în anul 2008 a înregistrat creșterea acestuia cu 2,9 puncte, puțin mai mare față de creșterea cu 2,8 puncte din anul 2007. Astfel, în 2008 în Republica Moldova a fost înregistrată o ușoară îmbunătățire a situației în domeniul prevenirii și combaterii corupției.

Deși indicatorul corupției din cadrul Indicelui libertății economice s-a diminuat, se întreprind activ metode de combatere a corupției (de exemplu: la 22 februarie 2008, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea cu privire la Codul de conduită a funcționarului public, care a intrat în vigoare la 01.01.2009. Scopul major al acestui cod este să contribuie la prevenirea și eliminarea corupției din administrația publică, la crearea unui climat de încredere al cetățenilor în autoritatea publică etc.). În 2009 Corporația „Provocările Mileniului” a oferit 24,7 mln. dolari USD, Consiliul European – peste 3,5 mln. euro, UNDP – 400 mii dolari USD în calitate de investiții pentru diminuarea fenomenului de corupție din R.Moldova.

La 28 ianuarie 2009 a fost aprobat proiectul Legii privind autorizarea executării lucrărilor de construcții capitale. Acest proiect prevede un șir de beneficii pentru investitori. În urma aprobării acestei legi, numărul de vizite către autoritățile publice se va reduce cu 60%, iar numărul instituțiilor autorităților publice centrale cu care va interacționa antreprenorul se va

reduce de la 7 la doar 3. Odată cu reducerea numărului de vizite către autoritățile publice se va

micșora și nivelul de corupție.

Libertatea financiară - 50%. Sistemul financiar al Republicii Moldova în perioada anilor 90 a fost în curs de restructurare și de consolidare. Sistemul financiar-bancar din republică implementează noul Regulament cu respectarea standardele internaționale. În țară există 15 bănci comerciale, inclusiv două sucursale bancare străine. Cinci bănci dețin 66 la sută din active. Guvernul deține acțiuni în cadrul a două bănci, dar și-a anunțat intenția de a vinde pachetul de acțiuni majoritar Băncii de Economii, una dintre cele mai mari bănci din republică. Capitalul străin bancar este în continuă creștere. Pe piața asigurărilor sociale activează 33 de operatori de asigurare. Două companii asigură funcția de control a mai mult de 45 la sută din primele de asigurări.

Misiunea FMI în R.Moldova a menționat ca, „în pofida încetinirii ritmului de creștere economică și a declinului economic în plan global, precum și a instabilității financiare în plan regional, Moldova s-a descurcat bine. Mai ales în anul 2008, s-a

observat o sporire a investițiilor străine directe în R.Moldova și se prognozează o creștere economică în anul 2010 cu 6-7 la sută. Totodată, reducerea ratei inflației sub 10 la sută vorbește despre o situație mult mai bună și aceasta înseamnă că condițiile de trai în Moldova se vor îmbunătăți. Această situație se datorează unor politici fiscale, bugetare și monetare prudente care au fost realizate în ultimul an“, a afirmat Graeme Justice.

Drepturile de proprietate - 50%. Judiciar aceste drepturi au fost îmbunătățite, dar încă mai sunt influențate de calitatea executivă. Întârzierile la plățile salariului fac dificilă problema independenței judecătorilor de influența din exterior și liberi de corupție. Republica Moldova aderă la acordurile internaționale cu privire la drepturile de proprietate intelectuală, deși aplicarea legislației privind drepturile de proprietate intelectuală este încă uneori slabă.

Libertatea investitională - 30%. Guvernul a elaborat un set de măsuri menite să determine investitorii doriți de a investi în RM. Actualmente investitorii străini beneficiază de aceleași drepturi ca și investitorii locali. Cerințele unice sunt ca investițiile străine să nu intre în conflict cu securitatea națională a țării, legislația anti-monopol, cu normele de protecție a mediului ambiant, sănătatea și ordinia publică.

Unica excepție este imposibilitatea de a obține dreptul de proprietate asupra terenurilor cu destinație agricolă și a celor din fondul silvic. Începând cu anul 2008, se aplică cota zero la impozitul pe profitul nedistribuit al persoanelor juridice, dar utilizat pentru investiții. Veniturile orientate spre plata dividendelor vor fi impozitate cu 15%. Sunt prevăzute o serie de facilități pentru investitorii din zonele economice libere. Progresul în această direcție constă în creșterea transparenței și micșorarea reglementării climatului investițional din partea statului, atât în plan național, cât și în plan internațional, care prevede îmbunătățirea condițiilor pentru investitorii străini și asigurarea stabilității macroeconomice. Rezidenții și nerezidenții pot deschide conturi valutare. Unele plăți și transferuri necesită aprobare din partea Băncii Naționale a Moldovei. Aproape toate tranzacțiile de capital necesită aprobarea sau înregistrarea de Banca Națională a Moldovei.

Libertatea monetară - 67,6%. Inflația este relativ ridicată, în perioada anilor 2004 și 2006 valoarea medie anuală a inflației a constituit 12,5%. Prețurile relativ ridicate și instabile explică cel mai mult rezervele la capitolul libertății monetare. În perioada luată în studiu, Guvernul a eliminat treptat cele mai multe controale asupra prețurilor. Subvențiile acordate de stat la multe activități strategice, inclusiv energia electrică și energia termică, încă influențează prețurile finale la produse și servicii. Scorul libertății monetare confirmă faptul imperfecțiunii politicilor publice care continuă să distorsioneze prețurile interne.

Intervenția guvernamentală - 56,9%. Un rol important în elaborarea și implementarea reformelor economice revine calității guvernării, în special stabilității și eficienței activității instituțiilor statului. Activitățile instituțiilor statului își găsesc reflecție în cheltuielile guvernamentale totale. În anul 2008 cheltuielile guvernamentale s-au egalat cu 37,9 la sută din PIB. Privatizarea a devenit lentă. Guvernul își menține dreptul considerabil de proprietate în companii ca MoldTelecom și generatoare de energie electrică. Legea cu privire la privatizare a expirat la începutul anului 2007, iar o nouă lege nu a fost promulgată (fig. 3).

Guvernul își asumă asigurarea separării reale a puterilor în stat, crearea mecanismelor

eficiente care ar garanta independența justiției și respectarea drepturilor omului, libertatea mass-media. El vede în organizațiile societății civile un partener în procesul de europenizare a țării. De asemenea, guvernul își asumă responsabilitatea pentru elaborarea unui set coerent de politici publice și măsuri de ajustare, corelate

cu politica creditar-monetară și fiscal-bugetară, care să asigure stoparea declinului economic în condițiile de criză, relansarea creșterii economiei, crearea unui mediu investițional atractiv și predictibil, o evoluție favorabilă a economiei și a pieței muncii, creșterea nivelului de trai și a calității vieții cetățenilor.

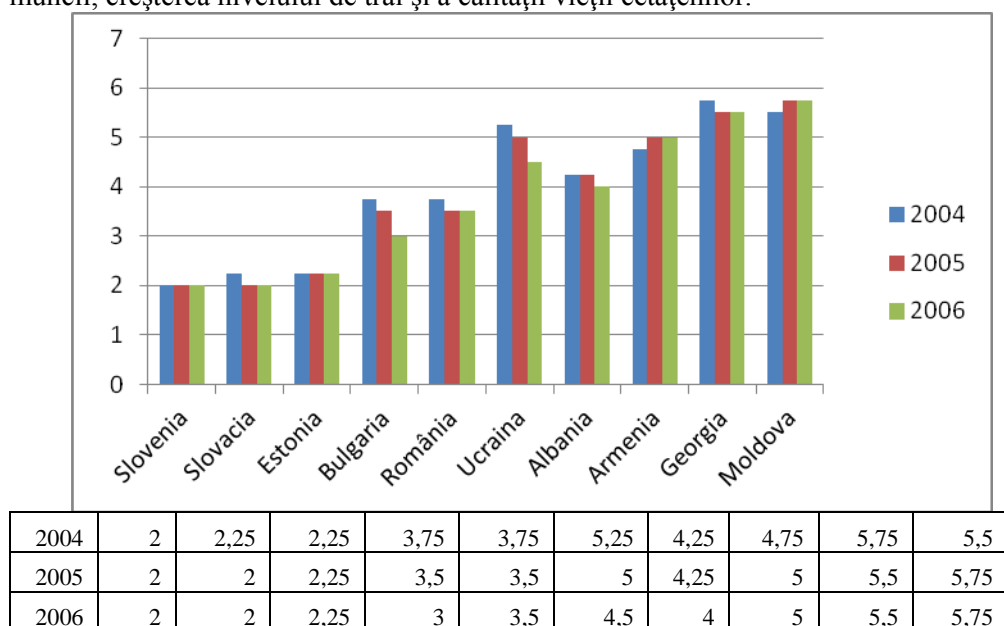

Figura 3. Raitingul indicelui calității guvernării în R.Moldova în context european

În ultimii ani, guvernul Republicii Moldova a luat o serie de măsuri pentru perfecționarea transparenței normative, ameliorarea mediului antreprenorial general, facilitățile fiscale au devenit destul de competitive. Însă libertatea economică generală continuă să înregistreze o serie de neajunsuri instituționale în libertățile investiționale și în combaterea corupției, precum și în instabilitatea valutară.

Libertatea fiscală - 83%. Succese remarcabile se observă în sistemul fiscal al R.Moldova odată cu adoptarea setului de reguli privind liberalizarea economiei. Înlesnirile

fiscale pentru agenții economici prin reducerea impozitului reinvestit la cota 0% cât și reducerea la două praguri de impozitare a salariaților, stabilește o politică de succes a statului. De asemenea, Inspectoratul Fiscal Principal de Stat (IFPS), întru realizarea Planului Preliminar de Țară al Republicii Moldova în cadrul Programului SUA „Provocările Mileniului”, pe parcursul a 9 luni ale anului 2008 a întreprins următoarele:

- a instituit în cadrul IFPS un centru informațional unic de asistență pentru contribuabili;
- a elaborat și a adoptat Legea privind medierea fiscală, a creat Institutului Medierii Fiscale, dotându-l cu echipament administrativ și tehnică computațională;
- a creat și a implementat sistemul informațional integrat și mecanismul de prezentare, în formă electronică a dărilor de seama către Serviciului Fiscal de Stat;
- a mplementat mecanismul de autodeservire a contribuabililor la distanță prin intermediul rețelelor globale Internet. www.fisc.md.

Legislația fiscală națională în vigoare prevede un șir de facilități privind investițiile la plată: a) impozitului pe venit; b) taxei pe valoare adăugată (TVA); c) accizelor; d) taxei vamale. Ratele de impozitare din Moldova s-au redus treptat pe parcursul anilor. Rata de impozitare pe venit s-a redus de la de 20 la sută la 15 sută. Alte taxe includ o valoare adăugată (TVA), o taxa de publicitate, precum și o taxa de vehicul. Veniturile globale de impozitare au constituit 32,8 % la sută din PIB.

Climatul investițional. În prezent, una dintre sarcinile primordiale ale Guvernului Republicii Moldova este atragerea investițiilor și crearea unui climat antreprenorial favorabil pentru investitorii atât străini, cât și autohtoni. În legătură cu aceasta, se iau măsuri necesare pentru stimularea activității de întreprinzător și ameliorarea climatului investițional, accentuându-se amplasarea geografică a țării, forța de muncă calificată, solurile fertile și participarea republicii în cadrul zonelor de comerț liber cu țările CSI și cele din Sud-estul Europei. Atractivitatea investițională a Moldovei e determinată și de faptul că din iunie 2001 țara este membru al OMC și al Pactului de Stabilitate. A fost încheiat Acordul de Parteneriat și Cooperare cu Uniunea Europeană (UE). Republica mai are acces pe piețe prin intermediul Sistemului General de Preferințe (GSP+) cu UE, Elveția, Japonia etc. Astfel, UE a acordat acces liber, fără aplicarea taxelor vamale, pe piețele sale interne a 7200 grupe de produse.

Actele legislative adoptate în ultima perioadă (Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător, Legea cu privire la organizațiile de microfinanțare, Legea cu privire la documentul electronic și semnătura digitală, Legea cu privire la comerțul electronic, Legea cu privire la leasing), precum și noile proiecte de legi elaborate în domeniul economiei au un singur scop – asigurarea unei politici economice a statului – echilibrată și previzibilă, – simplificarea creării și funcționării întreprinderilor, precum și stimularea noilor investiții.

„Investițiile străine se confruntă cu piedici serioase care variază de la ineficiența birocratică până la limitarea directă. În majoritatea raioanelor există o corupție substanțială, iar

impozitele cresc”, menționează „The Wall Street Journal”.

Sânt atractive pentru proiectele industriale și zonele economice libere, care oferă un șir de

facilități fiscale și vamale, precum și garanții de stat rezidenților săi. Actualmente, volumul investițiilor în zonele economice libere au depășit 76 mil. dolari SUA. De asemenea, este atractiv pentru investitori Portul Internațional Liber „Giurgiulești” care la moment se află în proces de finalizare a construcției.

Libertatea comerțului – 81,6%. Ponderată a Republicii Moldova, rata medie de tarifare a fost cu 2,9 la sută în 2001. De import și de restricții la export, taxele de import și taxe, reglementări împovărătoare, precum și o ineficientă și nontransparentă vamală, proces care condiționează corupția ce adăuga la costurile de comercializare a bunurilor. Actualul scor al R. Moldova la libertatea comercială orientează politicile publice în favoarea nonbarierelor tarifare.

Libertatea afacerilor - 68,5%. Libertatea totală de a iniția exploatarea unei afaceri este relativ bine protejată de mediul de reglementare a Republicii Moldova. Inițierea unei afaceri în medie are o durată de 10 de zile, în comparație cu media mondială de 43 de zile. Obținerea unei licențe de afaceri durează mai mult decât media mondială, procedura având 19 proceduri și durata de 234 zile. Închiderea unei afaceri este relativ simplă și directă.

După cum denotă valoarea indicelui Libertății economice a R.Moldova pe parcursul perioadei (2001-2008), cea mai înaltă valoare a acestuia s-a înregistrat în 2003 - 60,0 puncte, iar pe parcursul anilor valoarea acestuia a coborât până la 58,4 puncte (fig.4).

Astfel autorul ajunge la concluzia că libertatea economică a cetățenilor reflectă insuficient posibilitățile societății umane de satisfacere a nevoilor umane, care sunt diferențiate de la o țară la alta, creându-se un mediu antreprenorial nefavorabil.

În prezent, Republica Moldova ocupă primul loc printre țările Consiliului Europei după numărul de plângeri depuse la CEDO, raportat la 10 mii de locuitori. În ultimii șase ani, Republica Moldova a pierdut peste 50 de cazuri la Strasbourg și,

În urma acestor decizii de condamnare, Guvernul a fost obligat să plătească peste jumătate de milion de euro din Bugetul de Stat, alfel spus, din banii contribuabililor.

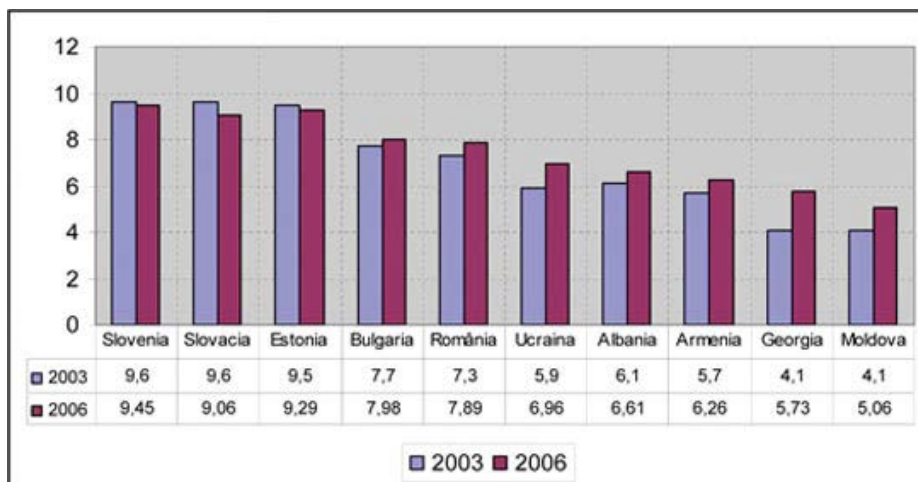

Figura 4. Indicele performanței transformărilor politico-economice în R.Moldova

România în 2010 ocupă locul 63 în topul libertății economice, în care se află 179 de țări și care este efectuat anual de Heritage Foundation. România a înregistrat 64,2 puncte, cu 1 punct mai mult decât anul trecut, având astfel un rezultat mai bun decât media mondială. Dacă luăm în calcul doar regiunea europeană, cei de la Heritage Foundation au inclus în top 43 de țări, iar România ocupă locul 29. Dacă analizăm țările vecine, doar Ungaria se află înaintea României, pe locul 51. Bulgaria este pe locul 75, Serbia e pe poziția 104, Ucraina - e pe poziția 162.

În cazul României, cele mai mici performanțe sunt înregistrate la protecția drepturilor de proprietate și în domeniul corupției, sistemul judiciar făcând legătura dintre aceste două aspecte ale libertății economice. România nu a rezolvat încă problema restituirii imobilelor către proprietarii lor de drept, iar procesul eliberării titlurilor de proprietate asupra pământurilor nu a finalizat. Legile se schimbă în mod imprevizibil și nu se aplică uniform, ci selectiv.

Legătura cu corupția este evidentă. Lupta împotriva acestui flagel nu a avut rezultate care

să schimbe percepția generală că România este una dintre cele mai corupte țări din Europa și din lume. Reglementările de pe piața muncii sunt rigide (angajări, concedieri, durata de muncă etc.), ceea ce reduce oportunitățile de angajare și de creștere a productivității muncii.

Alături de acestea, nivelul ridicat al contribuțiilor sociale (angajat și angajator) descurajează firmele, care ar face mai multe angajări și s-ar dezvolta mai rapid.

În ciuda progreselor înregistrate, libertatea economică în sectorul monetar și în cel financiar rămâne semnificativ mai redusă decât în Europa și ușor sub media la nivel mondial. Libertatea monetară are o „notă” mică din cauza inflației ridicate din anii 2004-2006 și a prețurilor neliberalizate complet. Spre exemplu, prețurile la unele utilități sunt reglementate sau subvenționate, iar cele agricole sunt distorsionate prin Politica Agricolă Comună. Libertatea financiară este limitată de slaba dezvoltare a pieței de capital, chiar și comparativ cu celelalte țări din Europa Centrală și de Est. Privatizarea CEC a fost amânată, ceea ce menține prezența statului în acest sector.

Dintre cele zece componente ale libertății economice, România obține un punctaj mai

mare la libertatea comerțului și la cea fiscală. Dar aici trebuie făcute câteva precizări. Libertatea comerțului, în special a celui exterior, este o consecință a integrării europene. Încă înainte de a adera, țara a trebuit să reducă sau să elimine barierele vamale. În prezent, însă, nivelul libertății comerțului se stabilește la cel european. Persistă riscul că UE ar putea bloca procesul de liberalizare în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului.

Punctajul ridicat la libertatea fiscală ar putea lăsa impresia că acesta este un domeniu în

care totul este aproape perfect. Însă indicatorul ține cont de ratele de impozitare a veniturilor persoanelor fizice, și a profitului firmelor, dar nu și de nivelul contribuțiilor sociale, acestea din urmă fiind printre cele mai ridicate din lume. În al doilea rând, nu sunt luate în calcul costurile fiscale nemonetare. În aceste costuri intră instabilitatea legislației fiscale, multitudinea de declarații și plăți, subutilizarea Internetului în relația cu contribuabilii, timpul necesar îndeplinirii obligațiilor fiscale etc. Ele reprezintă o povară pentru contribuabili, fără vreun echivalent în creșterea veniturilor bugetare. Deci, din punctul de vedere al societății, aceste costuri fiscale nemonetare sunt chiar mai grele decât impozitele propriu-zise. Dacă ele ar fi integrate în analiză, libertatea fiscală din România nu ar mai apărea atât de ridicată.

Heritage Foundation în 2009 plasează **România** pe locul 67 în clasamentul mondial al libertății economice. Ea face parte din grupa țărilor cu o **libertate economică moderată** și de data aceasta suntem colegi de grupă cu țări ca Slovenia, Italia, Uganda, Albania sau Bali. Scorul obținut de România (61,5 din 100) e doar puțin peste media mondială (60,3) și semnificativ sub cel al Europei în sens geografic (66,8). Nu numai că aproape toate țările din Europa depășesc România, dar ea este depășită chiar și de multe țări din Africa, America Latină și Asia.

România are nevoie de un stat minimal, eficient și drept. Însă România continuă să aibă un stat stufos și superbirocratic, care costă enorm și rezolvă foarte puțin, cu o eficiență minimă. Nu putem aborda serios problema corupției și a eficienței instituțiilor până nu avem un stat care să înțeleagă că trebuie să se restrângă la domenii cu adevărat necesare (politica externă, justiția, protejarea drepturilor și libertăților individuale, ordinea publică și apărarea), un stat care să înțeleagă că în domeniul economic nu trebuie să fie proprietar, ci doar arbitru al regulilor jocului. În ultima perioadă este necesar a fi luate o serie de măsuri fiscale necesare pentru asigurarea prosperității.

Anularea impozitului forfetar și anularea restricțiilor privind deductibilitatea TVA la achiziția de autoturisme și a cheltuielilor pentru combustibil, sunt două biruri antieconomice,

adoptate de Guvernul Pd-Psd; bonificațiile de 5% din valoarea obligațiilor fiscale pentru contribuabilii care plătesc taxele la timp este o măsură care are rolul de a stimula conformarea voluntară la plata obligațiilor la termen, respectiv creșterea gradului de colectare a veniturilor bugetare. Eliminarea impozitului pe profitul reinvestit sau deduceri fiscale suplimentare de un

procent de până la 100% din valoarea investițiilor efectuate, are rolul de a stimula dezvoltarea activității societății în scopul creării și sprijinirii păstrării locurilor de muncă, precum și sprijinirii achiziționării de echipamente tehnologice, mașini, utilaje sau licențe folosite în scopul obținerii de venituri impozabile. Reducerea cu 10% a contribuțiilor la asigurările sociale pentru toți contribuabilii la fel mărește libertatea economică a contribuabililor.

Aangajatorii care creează locuri de muncă și angajează șomeri beneficiază de reducerea cu 50% a cotelor de contribuții sociale până la 31 decembrie 2010, această măsură având drept consecință reducerea semnificativă a costurilor forței de muncă

a contribuabililor. În prezent aproximativ 85 de bani se încasează în buget la 1 leu salariu net, aceasta fiind o măsură antișomaj și conduce la asigurarea unor forme de finanțare proprii în vederea încurajării producției și ocupării forței de muncă.

Cota redusă de TVA de 5% pentru toate tranzacțiile cu locuințe noi până la finele anului

2010 va încuraja domeniul construcțiilor cu implicații sociale directe, mai ales din punct de vedere al șomajului, precum și va elimina distorsiunile, va crea condiții de piață egale, având în vedere faptul că vânzările de locuințe din fondul locativ existent populației nu sunt taxate cu TVA, pe când locuințele nou-construite se taxează. Astfel se vor favoriza unele categorii de locuințe în detrimentul celorlalte.

Însă principalul e că măsurile fiscale să vizeze diminuarea cotei unice de impozitare de la 16% la 10% și reducerea TVA de la 19% la 15%, în vederea atragerii de investiții străine și a încurajării acumulării de capital. Să nu uităm că nici o țară nu s-a dezvoltat prin fiscalitate ridicată sau prin rate reduse ale impozitării și numărului redus de impozite. Nu întâmplător, printre cele mai bogate ținuturi din lume în care s-au acumulat cei mai mulți bani în ultimele decenii sunt *o stâncă, o mlaștină și un desert*: Hong Kong, Singapore și Israel.

Potrivit raportului „*Doing Business 2008*” realizat de Banca Mondială, România a ocupat anul trecut locul 134 din 175 de țări într-o ierarhie care ține cont de numărul de plăți de natură fiscală, de timpul necesar al îndeplinirii obligațiilor fiscale și de rata de impozitare efectiv suportată de firme. Procesul de liberalizare început în România mai târziu decât în alte țări s-a desfășurat mai lent și este în continuare amenințat de evenimentele politice.

De asemenea, s-a mai discutat despre unificarea bazei de impozitare asupra căreia se aplică toate cotele de contribuții sociale (CAS, CASS, șomaj, fond de risc) și implementarea Declarației unice pentru impozitul pe salarii și contribuțiile sociale sau ca alternativă pentru simplificarea administrativă în domeniul fiscal prin crearea GHIȘEULUI UNIC, la nivelul administrațiilor fiscale pentru depunerea declarațiilor și plata obligațiilor fiscale ca măsuri de simplificare și îmbunătățire a administrației fiscale.

În categoria de țări cu *"libertate economică limitată"* figurează Azerbaidjan (99), Moldova (120), Tadjikistan (122), Uzbekistan (148), Honduras (90), Egipt (97), Pakistan (102), Brazilia (105), India (123), China (132), Vietnam (145). În această categorie se află și Rusia, care a ocupat locul 146 în clasamentul general și a acumulat 50,8 puncte, poziția fiind mai înaltă decât anul trecut.

În anul 2009 Rusia s-a cotate în categoria de țări *"economic nelibere"*. După cum denotă studiul anual Heritage Foundation, Rusia și-a îmbunătățit performanțele sale pe cele patru criterii din zece, în principal în categoria de comerț liber, care au demonstrat o creștere mai semnificativă, obținând 60,8 puncte (plus 16 puncte contra anului 2008). Cele mai multe puncte Rusia, ca și în anul trecut, a obținut în categoria de «libertate fiscală» - 78.9 puncte. Economia Rusiei este puternic dependentă de exporturile resurselor naturale, în special de petrol și gaze naturale, care pe fondalul ridicat al prețurilor la materiile prime la nivel mondial a contribuit la creșterea economică și formarea clasei de mijloc a țării. Cu toate acestea, o dependență excesivă a economiei de sectorul energetic provoacă reducerea competitivității țării.

Experții internaționali, participanți la elaborarea Raportului Heritage Foundation, susțin

că, în general, în lume libertatea economică s-a extins. Totodată, ei accentuează că statele aflate în primele 25% din top demonstrează ritmuri de creștere economică mai mari – 2,31% pe an față de 0,5% ale statelor aflate între cele 25% de la coada

clasamentului. De asemenea, veniturile pe cap de locuitor în statele cu libertatea economică mai mare, de regulă, sunt de circa 10 ori mai mari decât cele în statele mai puțin libere economic. Condițiile libertăților politice și drepturilor personale mai largi se reflectă și în speranța de viață a populației. Astfel, în țările cu libertatea economică mai mare și durată medie a vieții este mai mare, constituind 79 de ani față de media de 58 de ani din țările cu libertatea economică redusă. Aceasta este cu douăzeci de ani mai mare în țările cu un mare grad de libertate economică față de cele mai puțin libere.

Analiza ratingurilor acordate R.Moldova demonstrează că progrese promițătoare pot fi obținute doar prin argumentarea, promovarea și asigurarea informațională, logistică, financiară, instituțională a implementării legilor, programelor și strategiilor social-economice. Totodată, mai multe reforme structurale efectuate până în prezent, au fost într-o măsură mai mare sau mai mică, sub monitorizarea FMI și a Băncii Mondiale, care au acordat mai multe credite republicii.

Pe de altă parte, creșterea economică este alimentată și de volumul sporit de remitențe,

care alimentează cererea internă și mărește consumul, respectiv, importurile și deficitul comercial, pe fondalul concurenței puternice a mărfurilor străine. Totuși, cele două temeri majore – deficitul comercial și concurența puternică a produselor străine ce ar condiționa reducerea activității economice – sunt mai degrabă concluzii teoretice bazate pe analize eronate.

Există țări și teritorii care au procedat la o liberalizare deplină și care, în loc de declin

economic și deficite în balanța de plăți, au atins performanțe economice înalte (Hong Kong, Estonia etc.). Principala cauză a deficitelor comerciale cronice o reprezintă combinația inflație internă – control al cursului de schimb (subevaluarea monedelor străine prin intervențiile Băncii Naționale a Moldovei) – împrumuturi externe.

Dacă în structura importurilor predomină fonduri fixe cu destinație productivă, aceasta

permite restructurarea infrastructurii și înviorarea activității economice. Prin urmare, economia trebuie văzută nu ca o cifră uriașă – PIB etc. – la care guvernul adaugă generos prin cheltuieli guvernamentale sau prin expansiunea bancară a creditului, ci ca o structură complexă și delicată, coordonată antreprenorial și susținută prin economisire (reducerea absolută sau relativă a consumului) și investire, o structură, evoluția căreia începe să fie urmărită îndeaproape din exterior. În așa modalitate autorul ajunge la concluzia, că libertatea economică a cetățenilor reflectă slab posibilitățile societății umane de realizare a nevoilor umane, care sunt diferențiate de la o țară la alta și crează un mediu antreprenorial specific, iar, în final, asigură posibilitățile de autorealizare sau desăvârșire a fiecărui individ în parte.

Se observă ușor corelația strânsă existentă între gradul de libertate economică și Indicele Dezvoltării Umane, IDU. Țările încadrate în cincimea celor mai puțin libere înregistrează o valoare de 0,5 a Indicelui Dezvoltării Umane, în timp ce țările considerate a fi cele mai libere se apropie de valoarea maximă a dezvoltării umane.

Bibliografie:

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova, 2008. Chișinău, Biroul Național de Statistică al R.Moldova, 2008, 578 p.
2. Blanovschi A. Doctrina economică. Chișinău: AAP, 2004, p.241. 174p.
3. Burduș E., Căprărescu G. *Fundamentele managementului organizației*. București: Economica, 1999, p.480-482.
4. Burlacu N., Cojocaru V., Ioniță V. *Основы государственного права*. Chișinău: ASEM, 1999, 207 p.
5. Carlisle H. *Management. Concepts, Methods and Applications*. Chicago: Science Research Associates, 1982, p.16-28.
6. Cenzo D., Robbins A., Stephen P. *Human Resource Management: Concepts and Practice*. New-York:

7. Duca Gh. Contribuții la societatea bazată pe cunoaștere.[KNOWLEDGE SOCIETY]. Chișinău: Știința, 2007. 288p.
8. Economic Freedom of the World, The Heritage Foundation, Annual Report, 2009.
9. John Wiles & Sons Inc, 1995. p.27-45.
10. Galbraith J. Știința economică și interesul public. București: Politică, 1982, p.11.
11. Giarini O., Stahel W. Limitele certitudinii. București: Edimpress – Comro, 1996, p.256.
12. Gorobievski S., Juncu C. Întreprinzător - promotor al afacerilor. Revista „Administrarea Publică”, nr.1(57), 2008, p.117-125.
13. Ionescu C. Introducere în istoria gândirii economice. București: Economica, 2003.
14. Maslow A. A Theory of Human Motivation. New-Iork: Psychological Review, vol.50, p.370-396.
15. Mureșan M. Istoria economiei. București: Economica, Ediția a II-a, 2003.
16. Scopenhauer A. Aforizme asupra înțelepciunii în viață. Chișinău: Ed.Enciclopedică «Gheorghe Asachi», 1994. 252p.

Recenzent : Alexandru GRIBINCEA, dr. hab., prof. univ.